

บทที่ 4 ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น

เนื้อหาโดยสังเขป

- 4.0 คำนำ
- 4.1 ศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น
- 4.2 วิธีการศึกษาภาษาถิ่น
- 4.3 การศึกษาภาษาถิ่นตระกูลไท
- 4.4 การศึกษาภาษาถิ่นในประเทศไทย
- 4.5 ความแตกต่างระหว่างภาษาถิ่นตระกูลไท
 - 4.5.1 ระบบเสียงต่างกัน
 - 4.5.1.1 หน่วยเสียงพยัญชนะและสระต่างกัน
 - 4.5.1.2 คำควบกล้ำต่างกัน
 - 4.5.1.3 สระประสม
 - 4.5.1.4 จำนวนเสียงวรรณยุกต์ต่างกัน
 - 4.5.2 ระบบคำต่างกัน
 - 4.5.3 ระบบการเรียงคำต่างกัน
- 4.6 จุดมุ่งหมายในการศึกษาภาษาถิ่น
- 4.7 ประโยชน์ของการศึกษาภาษาถิ่น

- 4.8 สรุป
- 4.9 แบบฝึกหัดทบทวน
- 4.10 กิจกรรมท้ายบท

จุดประสงค์

หลังจากเรียนบทนี้แล้ว นักศึกษาจะสามารถ

1. บอกนิยามของภาษาศาสตร์ภาษาถิ่นได้
2. บอกความหมายของศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับภาษาศาสตร์ภาษาถิ่นได้ เช่น ความหมายของภาษาถิ่น เส้นแบ่งเขตภาษา dialectology และ Thai dialectology
3. อธิบายวิธีการทำแผนที่ภาษาศาสตร์ภาษาอย่างย่อ ๆ ได้
4. แจกแจงการศึกษาภาษาถิ่นไทยทั้ง 4 กลุ่มได้
5. บอกลักษณะความแตกต่างระหว่างภาษาถิ่นไทยได้
6. สาธิตความแตกต่างระหว่างภาษาถิ่นไทยได้
7. บอกหลักเกณฑ์ในการศึกษาภาษาถิ่นได้
8. บอกจุดมุ่งหมายในการศึกษาภาษาถิ่นได้
9. แจกแจงประโยชน์ของการศึกษาภาษาถิ่นได้

4.0 คำนำ

ภาษาเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หากเราจะสังเกตปรากฏการณ์ตามธรรมชาติของภาษามนุษย์ก็กล่าว อาจมองได้ทั้งในแง่มิติแห่งกาลเวลาและมิติที่ตั้งของภาษา ในบทความ ๆ ที่แล้วมา เราได้กล่าวถึงการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่ต่างกันตามช่วงสมัย การที่นักภาษาศาสตร์ถือเอาความสวดความจำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงภาษาหลาย ๆ ภาษาที่แตกต่างกันไปตามช่วงเวลาในประวัติศาสตร์ และแบ่งภาษาตามช่วงเวลาดังกล่าวโดยประมาณ เป็นต้นว่าแบ่งเป็นภาษาอังกฤษยุคเก่า (Old English) ภาษาอังกฤษสมัยกลาง และภาษาอังกฤษสมัยใหม่ โดยไม่กำหนดเจาะจงลงไปว่า ภาษาอังกฤษยุคเก่าเปลี่ยนมาเป็นอังกฤษยุคกลางเมื่อวันเดือนปีใด ถือว่าเป็นการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของภาษาตามมิติแห่งเวลา

ในการพิจารณาภาษาตามสถานที่ตั้งแห่งภาษานั้นก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน คือใช้วิธีกะประมาณเอา เนื่องจากบรรดาผู้พูดผู้ใช้ภาษาต่าง ๆ มิได้รวมกันอยู่เป็นกลุ่มเป็นพวกตามที่ระบุไว้ในเขตแดนทางการเมือง อาณาเขตปกครองพื้นที่ภาษาซึ่งเกี่ยวข้องกัน 2 ภาษาหรือมากกว่า 2 ภาษาขึ้นไป มักจะมีการเปลี่ยนแปลงภาษาชนิดค่อยเป็นค่อยไปจากภาษาหนึ่ง ไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ภาษาที่ใช้พูดกันในตำบลชายแดน จังหวัดอีสานของไทย ส่วนที่อยู่ติดกับประเทศลาวย่อมจะคล้ายคลึงกับภาษาที่ใช้พูดกัน ณ ตำบลชายแดนประเทศลาวที่อยู่ติดกัน จริงอยู่การแบ่งเขตประเทศทางการเมืองนั้น เป็นตัวกำหนดว่าเมื่อเด็กไปโรงเรียนจะต้องเรียนภาษาอะไร แต่ทว่าภาษาพูดนั้นไม่มีสิ่งใดมากำหนดได้ ภาษาถิ่นตามเมืองชายแดนจะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงผสมกลมกลืนเข้าหากัน ทำให้เกิดความต่อเนื่องของภาษานั้น ๆ ในแง่ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นย่อมไม่เกิดขึ้นแน่ หากภาษาแถบชายแดนประเทศเป็นภาษาพูดที่ต่างสายกำเนิดกันหรือเกี่ยวดองกันห่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ในแถบชายแดนสหรัฐ-เม็กซิโก เป็นไปไม่ได้ที่ภาษาอังกฤษแถบชายแดนสหรัฐจะค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นภาษาสเปนซึ่งใช้พูดกันในเม็กซิโก แม้ชายแดนของผู้ใช้ภาษาทั้ง 2 กลุ่มนี้จะใกล้กัน แต่เราจะพบว่าผู้พูดภาษาอังกฤษและผู้พูดภาษาสเปนต่างอยู่ในกลุ่มของตน ภายในเส้นแบ่งเขตทางการเมือง ไม่มีวันที่ภาษาถิ่นภาษาใดภาษาหนึ่งใน 2 ภาษา นี้ จะค่อย ๆ เปลี่ยนไปเป็นภาษาถิ่นอีกภาษาหนึ่ง เป็นอันขาด

เมื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษา โดยทั่วไป นักภาษาศาสตร์สนใจข้อมูลที่เป็นภาษามาตรฐานหรือภาษาเขียน ซึ่งปกติเป็นภาษาที่ใช้กันในเมืองหลวงหรือศูนย์กลางวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะภาษามาตรฐานก็มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรย้อนอดีตหลายร้อยปี และบันทึกเอกสารที่ไม่ใช่ภาษามาตรฐานนั้นหายาก เฝิงจะมีมากขึ้นภายหลังที่มีการตีพิมพ์เครื่องบันทึกเสียงแล้ว

อย่างไรก็ตาม Arlotto (1972) ให้ความเห็นว่า การค้นคว้าทางภาษาศาสตร์ภาคประวัติจะสมบูรณ์ขึ้นน่าสนใจมากขึ้น ถ้าเราพิจารณาภาษาที่แตกต่างไปตามสถานที่หรือที่ตั้งด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่ง คว้าภาษาหนึ่ง ๆ จะแตกต่างหลากหลายกันไปโตมามากน้อยเพียงใด เมื่อใช้พูดกันในภูมิภาคที่แตกต่างกันไป เราเรียกภาษาที่หลากหลายแยกย่อยของภาษานั้นว่าภาษาถิ่น (dialects) ผู้ที่ออกไปเก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดจุดที่ตั้งของภาษาถิ่นในแผนที่นั้น เราเรียกວ່ານักภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น (dialect geographer) ต่อไปนี้เราจะศึกษาศัพท์เฉพาะที่ควรรู้อันเกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น

4.1 ศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น¹

Dialect มีความหมายทั้งในวงกว้างและวงแคบ ความหมายในวงกว้าง หมายถึง ภาษาถิ่นหรือภาษาย่อย ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของตระกูล ภาษาใดภาษาหนึ่ง เช่น ภาษาไทยกรุงเทพเป็นภาษาถิ่นสาขาหนึ่งของตระกูลภาษาไทย

ความหมายในวงแคบเข้ามา หมายถึงภาษาซึ่งอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง มีลักษณะทางภาษา — เสียง คำ ประโยคแตกต่างไปจากภาษามาตรฐาน แต่ความแตกต่างนี้ไม่มากพอที่จะทำให้กลายเป็นอีกภาษาหนึ่งต่างหาก บางทีก็เรียกว่าภาษาถิ่นหรือภาษาย่อย เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของภาษาตามถิ่นที่อยู่ของผู้พูด ถ้าภาษาถิ่นนั้นมีผู้พูด เป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญทางการเมือง การปกครองหรือสังคม ภาษาถิ่นนั้นอาจกลายเป็นภาษามาตรฐานได้ เช่น ภาษาไทยกรุงเทพ เป็นต้น

ธวัช ปุณโฑทก (2529 : 3) นิยามภาษาถิ่นและให้ตัวอย่างตรงกับ ความหมายทั้งในวงกว้างและวงแคบว่า "ภาษาถิ่น" คือภาษาที่ใช้พูดกันตามท้องถิ่นต่าง ๆ สื่อความหมายความเข้าใจกันระหว่างคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งอาจจะแตกต่างไปจากภาษามาตรฐาน (ภาษากลาง) และภาษาในท้องถิ่นอื่นทั้งทาง

¹ที่มาของศัพท์เหล่านี้ ผู้เขียนรวบรวมเรียบเรียงมาจากเรื่อง เขียนเขียนเขียน ภาษาถิ่นตระกูลไทย 2523, วิไลวรรณ ชนิษฐานันท์ ภาษาและภาษาศาสตร์, 2524, วิสมัย มโนมัยทิบูลย์ คำศัพท์เฉพาะภาษาศาสตร์ 2528

คำเสียง คำ การใช้คำ แต่การเรียงคำในประโยค
และความหมายของคำนั้นคงเดิม ก็ไม่แตกต่างกัน
หรือต่างกันบ้างแต่สามารถที่จะทำความเข้าใจได้

ภาษาถิ่นของไทย ได้แก่ภาษาที่ใช้พูดกัน
อยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น ภาคเหนือ ภาคอีสาน
ภาคใต้และภาคกลาง ในภูมิภาคต่าง ๆ นั้นยัง
สามารถแบ่งกลุ่มภาษาถิ่นย่อย ๆ ลงไปอีกเช่น
ภาษาถิ่นสุพรรณบุรี ก็มีเสียงเพี้ยนไปจากภาษา
ภาคกลาง... ส่วนภาษาถิ่นภาคใต้อีกก็ยังมี
แตกต่างกันในท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น ภาษาตากใน
ยอมนแตกต่างไปจากภาษาสงขลา ภาษานคร-
ศรีธรรมราชและภาษาภูเก็ต นอกจากนี้ภาษา
ถิ่นไทยนั้นยังหมายถึงภาษาไทยนอกประเทศ
อีกด้วย เช่น ภาษาไทยอาหม ภาษาไทยพาเก
ภาษาไทยลื้อและภาษาไทยที่ใช้อยู่ในรัฐฉานของ
พม่า เป็นต้น กล่าวคือ ภาษาถิ่นไทยที่ใดกล่าว
ข้างต้นนี้ มีเสียงเพี้ยนกันไป แตกต่างกันไป แต่
ความหมายของคำนั้นพอที่จะสื่อสารเข้าใจกันได้

Dialectology

การศึกษาความแตกต่างระหว่างภาษาถิ่นต่าง ๆ
ตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ที่มีระบบเสียง เช่น มีเสียง
พยัญชนะ สระและวรรณยุกต์ต่างกัน หรือเรียกคำ
เดียวกันแต่คนละเสียงวรรณยุกต์ หรือคำเดียวกันแต่
ความหมายต่างกัน ตลอดจนระบบการเรียงคำต่าง

กันไปบ้าง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อจัดรวมกลุ่มของภาษาถิ่น
ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน

Tai Dialectology

การศึกษาภาษาถิ่นต่าง ๆ ที่อยู่ในตระกูลภาษาไทย
ที่มีพูดอยู่ทั้งหมดในประเทศไทยและต่างประเทศ
โดยศึกษาถึงลักษณะทั่วไปของแต่ละภาษาถิ่นว่ามี
ลักษณะแตกต่างกันอย่างไร โดยเฉพาะในด้าน
ระบบเสียง ระบบคำและความหมายต่าง ๆ ของ
ภาษาถิ่นนั้น ๆ

Thai Dialectology

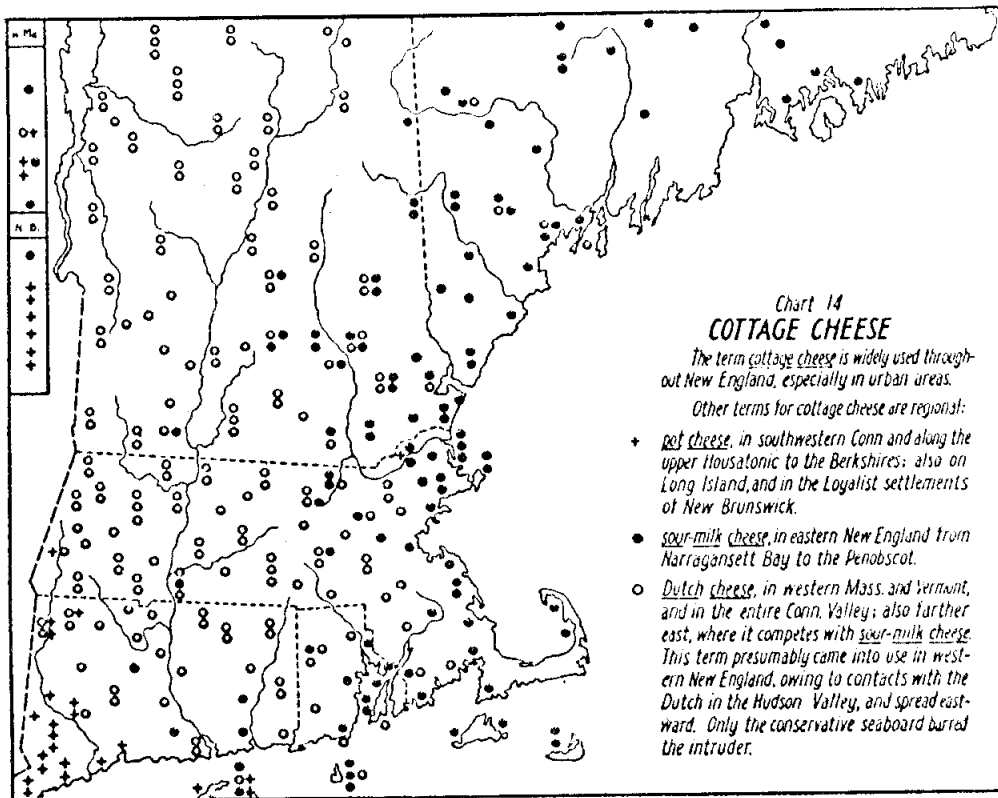
การศึกษาภาษาถิ่นไทยที่พูดอยู่ในประเทศไทย
โดยทั่วไปจะศึกษาความแตกต่างในด้านระบบเสียง
ระบบคำและความหมายของภาษาถิ่นต่าง ๆ
โดยเฉพาะเน้นศึกษาภาษาถิ่นที่สำคัญ 4 ภาษา
คือ ภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ ภาษาไทยถิ่นเหนือ
ภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยถิ่นอีสาน

Isogloss

เส้นสมมุติลากรอบ ๆ บริเวณใดบริเวณหนึ่ง ซึ่งมี
ลักษณะทางภาษาอย่างใดอย่างหนึ่งเหมือนกัน
บางทีก็เรียกเส้นแสดงลักษณะภาษาหรือเส้นคำศัพท์
บางทีก็เรียกเส้นแบ่งเขตภาษาถิ่นระหว่างถิ่นหนึ่ง
กับอีกถิ่นหนึ่ง เช่น ระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับ
ถิ่นใต้ มีเส้นแบ่งภาษาอยู่ที่จังหวัดชุมพร โดยอาศัย
ศัพท์ที่ใช้ต่างกันเป็นเครื่องหมายกำหนด

4.2 วิธีการศึกษาภาษาถิ่น

นักภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นจะกำหนดขอบข่ายงานของตัวเอง โดยบรรยายให้เห็นว่าลักษณะทางภาษาศาสตร์ของภาษาใดภาษาหนึ่งกระจายตัวครอบคลุมอาณาภูมิประเทศใดบ้าง ลักษณะทางภาษาที่เขาเลือกศึกษาอาจจะเป็นคำเสียง (การออกเสียง คำแตกต่างกันไป) อาจจะเป็นคำวากยสัมพันธ์ (การวางโครงสร้างประโยคแตกต่างกัน) หรือคำความหมายแห่งเดียวคำ (สิ่งเดียวกันแต่มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป) นักภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นทำแผนที่ซึ่งบ่งบอกว่าลักษณะทางภาษาปรากฏอยู่ตรงที่ใดบ้าง นอกจากนี้เขาอาจแสดงความเห็นเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของลักษณะภาษาที่กระจายออกจากแหล่งกำเนิดนั้น หากที่ใดคำบาลีใดมีลักษณะทางภาษาแตกต่างกันไปเป็น 2 รูป นักภูมิศาสตร์ภาษาจะแสดงแนวเขตการกระจายโดยใช้เส้นแสดงลักษณะทางภาษา หรือเส้นคำศัพท์ (isogloss) ถ้าเส้นคำศัพท์แสดงแนวการกระจายไปในทิศทางหรือพื้นที่เดียวกัน ก็จะปรากฏเป็นกลุ่มเส้นคำศัพท์ และกลุ่มเส้นคำศัพท์เหล่านี้จะแสดงขอบเขตของภาษาใด นอกจากการใช้เส้นแสดง เขตภาษาแล้ว นักภูมิศาสตร์ภาษาอาจแสดงลักษณะของภาษาที่เปลี่ยนแปลงไปและมีการกระจายทางพื้นที่ โดยใช้รูปลักษณะ เช่น \triangle \square \circ \boxplus รูปลักษณะหนึ่งจะแสดงลักษณะภาษาอย่างหนึ่ง (คุชกูท : 70) ดังตัวอย่างแผนที่ซึ่งคัดลอกมาจาก Handbook of the Linguistic Geography of New England



(Arlotto p. 24)

แผนที่ข้างต้นนี้แสดงให้เห็นอาหารบริเวณที่เรียกและใช้คำว่า

(cotton cheese) แตกต่างกันไป (Arlotto: 24)

COTTON CHEESE

คำว่า cotton cheese ใช้กันทั่วไปตลอดนิวอิงแลนด์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตควีนเมือง

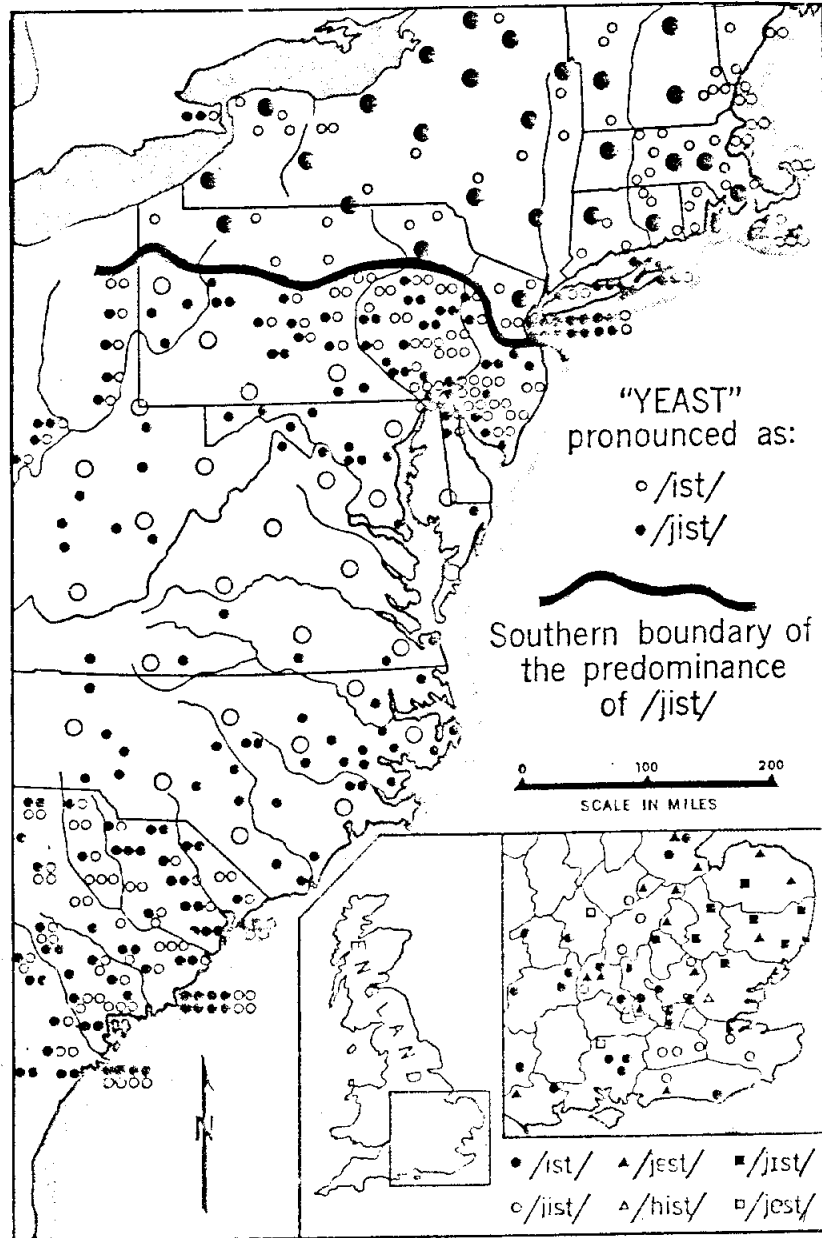
ชื่ออื่น ๆ สำหรับใช้เรียก cotton cheese มีต่างกันไปตามภูมิภาคต่อไปนี้

+ pot cheese คำนี้ใช้ทุกกันในแถบตะวันตกเฉียงใต้ของรัฐคอนเนคติกัต ตามแนวแม่น้ำ Housatonic ตอนบน จนถึงเขา Berkshire นอกเหนือจากนี้ ก็มีใช้กันแถบ Long island (ส่วนหนึ่งของ New York City) และใน Loyalist Settlement ของ New Brunswick

o sour milk cheese คำนี้ใช้กันแถบนิวอิงแลนด์ภาคตะวันออก ตั้งแต่ Narragansett Bay จนถึง Penobscot

o Dutch cheese ชื่อเนอชนิคนี้ใช้เรียกกันในรัฐแมสซัสเซตส์ ตะวันตก รัฐเวอร์มอนท์ และตลอดหุบเขาคอนเนคติกัตไปจนถึงภาคตะวันออก ซึ่งมีการใช้ควบคู่กันไปกับคำว่า sour milk cheese สันนิษฐานว่าคำ Dutch cheese เคยใช้กันในภาคตะวันตกของนิวอิงแลนด์ เนื่องจากมีการติดต่อกับพวกฮอลันดาซึ่งอาศัยอยู่แถบหุบเขาซัสคัสสัน ต่อมาคำนี้แพร่กระจายออกไปทางตะวันออก เฉพาะแถบชายฝั่งเท่านั้นที่ยังไม่เปลี่ยนแปลง ยังคงเรียกชื่อเดิมคือ sour milk cheese

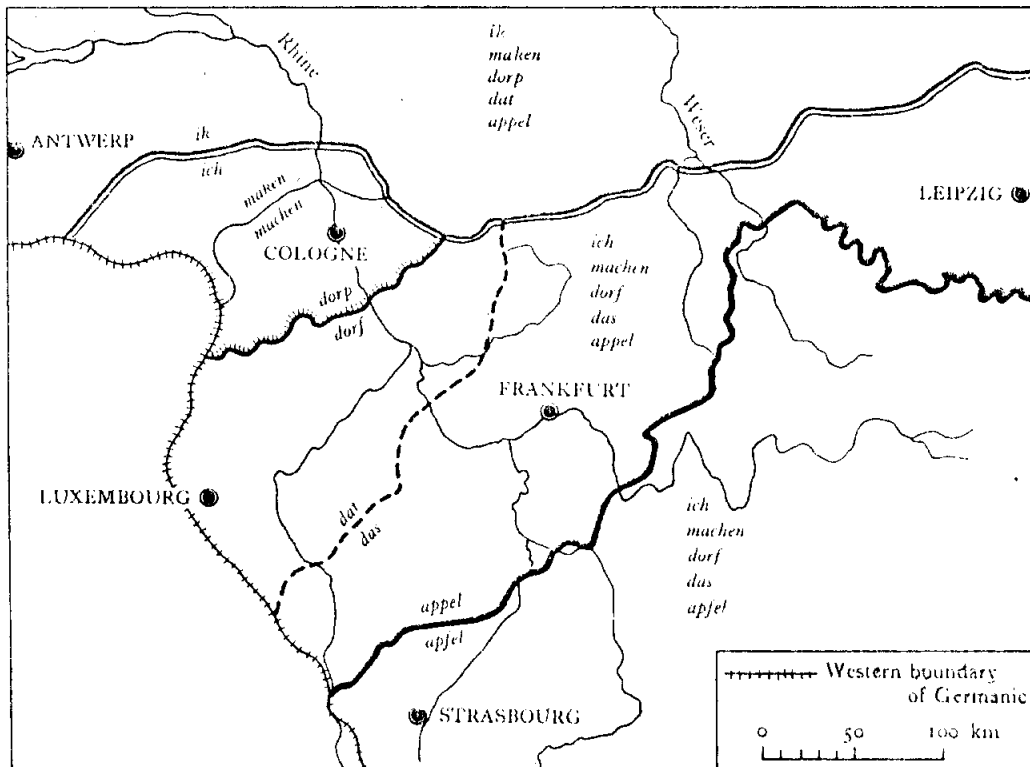
แผนที่รูปที่สอง แสดงการออกเสียงคำว่า "yeast" แตกต่างกันไป
 ในรัฐต่าง ๆ ฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกของสหรัฐ



(Lehmann, 1973 : 116)

ผู้คนในรัฐต่าง ๆ ฝรั่งเศสสมุทรแอตแลนติกของสหรัฐออกเสียง
คำว่า "yeast" เป็น /ist/ บาง /jist/ บาง สัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียง
/ist/ คือ ๐ และแทน /jist/ คือ ๑ เราจะมองเห็นสัญลักษณ์แสดงลักษณะ
การออกเสียงที่ต่างกันนี้กระจายทั่วพื้นที่รัฐแถบสมุทรแอตแลนติก บางจุดก็มี
ความหนาแน่นเป็นพิเศษ บางจุดก็ออกเสียงทั้ง 2 แบบควบคู่กันไป แผนที่เล็ก
ก้านขวามือตอนล่างเป็นแผนที่ประเทศอังกฤษตอนใต้ แสดงลักษณะการออกเสียง
คำว่า "yeast" ต่างกันถึง 6 แบบ เป็นแหล่งกำเนิดของสำเนียงภาษาถิ่น
ในสหรัฐ

ในปี ค.ศ. 1876 นักภาษาศาสตร์ชาวเยอรมันชื่อ Georg
Wenker เริ่มสำรวจหาขอบเขตที่มีการใช้ภาษาถิ่นต่างกันระหว่างภาษาถิ่น
High German ซึ่งอยู่ทางใต้ของเยอรมัน และภาษาถิ่น Low German
ซึ่งอยู่ทางเหนือ ในปี ค.ศ. 1957 Frings ได้ปรับปรุงแผนที่ภาษานี้โดย
รวมแผนที่ย่อย ๆ แสดงเส้นแบ่งเขตภาษาถิ่นทั้งหมดมาเปรียบเทียบกัน และ
พบว่ามีการใช้คำแตกต่างกันอย่าง เป็นระบบระหว่างภาษาถิ่นทั้งสองตามแนว
ภูมิประเทศดังปรากฏในแผนที่ข้างล่างนี้



(Bynon : 176)

ที่มา : Th. Frings Grundlegung einer Geschichte der deutschen Sprache. Halle : Niemeyer 1957, p. 86.

แผนที่ภูมิศาสตร์ภาษารูปที่ 3 นี้ แสดงการออกเสียงคำ 6 คำ ที่ต่างกันในระหว่างภาษาถิ่น 2 ภาษาในเยอรมัน เมื่อไล่เรียงคำที่ใช้ไปตามเส้น isogloss ในแผนที่ เราจะมองเห็นลำดับขั้นตอนที่การออกเสียง 6 คำ ค่อย ๆ เปลี่ยนแปรไป ตลอดจนจุดที่เชื่อมต่อกำที่ออกต่างกันในระหว่างภาษาถิ่น

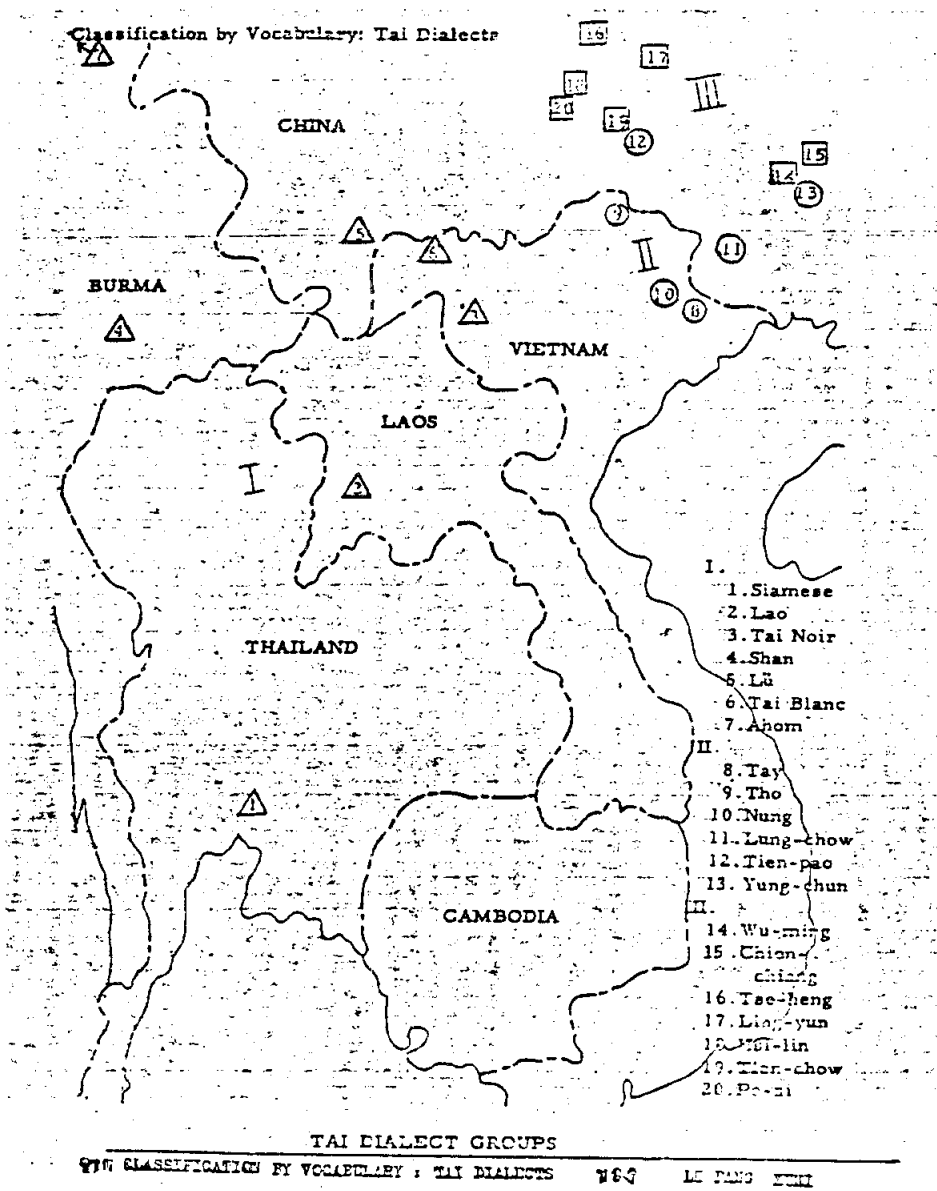
| Low German | ทางเหนือกับภาษาถิ่น | | | | High German | ทางใต้ |
|------------|---------------------|-----------|--------|---------|-------------|-----------------|
| "I" | "make" | 'village' | 'that' | 'apple' | 'pound' | |
| ik | maken | dorp | dat | appel | pund | } Low German |
| ich | maken | dorp | dat | appel | pund | |
| ich | machen | dorp | dat | appel | pund | } Middle German |
| ich | machen | dorf | dat | appel | pund | |
| ich | machen | dorf | das | appel | pund | |
| ich | machen | dorf | das | apfel | pund | } High German |
| ich | machen | dorf | das | apfel | pfund | |

(Lehmann, 1973 : 123)

4.3 การศึกษาภาษาถิ่นตระกูลไท

ศาสตราจารย์ พงษ์ ภูวยงลี นักภาษาศาสตร์ชาวอเมริกันจีน เป็นผู้หนึ่งที่ได้อศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับภาษาถิ่นตระกูลไทในแถบต่าง ๆ ของโลก ได้ศึกษาภาษาไทนอกประเทศมากกว่า 30 ถิ่น โดยอาศัยศัพท์ที่ใช้พูดกันในกลุ่มคนไทเผ่าต่าง ๆ จำนวน 1,800 ศัพท์ (เรื่องเศษ : 17) ถ้าเผ่าใดพูดเหมือนกันก็จัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เสร็จแล้วทำแผนที่เป็นเขตเดียวกัน แล้วทำการวิเคราะห์และลากเส้นแสดงแผนที่ภาษาไว้ออกเป็นถิ่นต่าง ๆ หรือกลุ่มต่าง ๆ

ที่มีความแตกต่างกันออกไป จึงได้แบ่งภาษาดั้งตระกูลไทออกเป็น 3 กลุ่ม
 แต่ละกลุ่มประกอบด้วยภาษาสาขาย่อย ๆ กระจายกันอยู่ทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 ดังในแผนที่ต่อไปนี้



แผนที่แสดงถิ่นฐานของกลุ่มชนที่พูดภาษาไทย แบ่งเป็น 3 กลุ่ม
ด้วยกัน (คุชฎีพร, 2526 : 102-103)

I ภาษากลุ่มตะวันตกเฉียงใต้

หมายเลข 1 ภาษาไทย (Thai; Siamese) ใต้แก่ภาษาที่ใช้อยู่ใน
ในประเทศไทย ซึ่งแยกเป็นภาษาดั้งย่อยอีกมากมาย

หมายเลข 2 ภาษาลาว (Lao) พูดอยู่ในประเทศลาว

หมายเลข 3 ภาษาไทดำ (Tai Noir, Black Tai)
พูดอยู่ในเวียดนามใกล้ชายแดนลาว

หมายเลข 4 ภาษาชาน (Shan) พูดอยู่ในรัฐฉานหรือชาน
ประเทศพม่า

หมายเลข 5 ภาษาลื้อ (Lü) คนจีนเรียกว่าภาษา Pai-yi
พูดอยู่ทางตอนใต้ของจีน คือชายแดนเวียดนามและลาวตอนเหนือ

หมายเลข 6 ภาษาไทขาว (White Tai) พูดอยู่ในเวียดนาม
ตอนเหนือคือชายแดนจีน

หมายเลข 7 ภาษาอาหม (Ahom) พูดในอัสสัม ประเทศ
อินเดีย ปัจจุบันไม่มีใช้แล้ว

II ภาษากลุ่มกลาง

หมายเลข 8 ภาษาไต (Tay) หมายเลข 9 ภาษาไท
(Tho) และหมายเลข 10 ภาษานุง (Nung) พูดอยู่ในเวียดนามตอนเหนือ

หมายเลข 11 ภาษาลุงเจา (Lung - chow) หมายเลข 12
ภาษาเทียนเปา (T'ien-pao) และหมายเลข 13 ภาษายุงชุน (Yung-
ch'un) พุคอยู่ในจีนตอนใต้

III ภาษากลุ่มเหนือ

หมายเลข 14-20 ได้แก่ภาษาวูหมิง (Wu-ming) ภาษา
เซียงเจียง (Ch'ien-chiang) ภาษาเซเฮง Ts'e-heng หรือ
Dioi) ภาษาลิงยุน (Ling-yun) ภาษาซีหลิน (Hsi-lin) ภาษาเทียนเจา
(T'ien-chow) และภาษาไป้อาย (Po-ai, Jui, Yay) พุคอยู่ในจีน
ตอนใต้ถัดจากบริเวณที่พุคภาษากลุ่มกลางขึ้นไป

4.4 การศึกษาภาษาถิ่นในประเทศไทย

การศึกษาภาษาถิ่นไทยภายในประเทศแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม
ใหญ่ (เรื่องเศษ : 26-27)

1. ภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยถิ่นกรุงเทพ หรือบางที่เรียก
ภาษาไทยมาตรฐาน ได้แก่ ภาษาไทยที่พุคโดยชนส่วนใหญ่ในภาคกลางของ
ประเทศไทย เป็นภาษากลางและเป็นภาษาราชการของไทย



(กาญจนนา ปัทมคิลก, 2520 : 12)

2. ภาษาเหนือหรือภาษาไทยลานนา ไค้แก่ ภาษาไทยถิ่นที่พูดกัน
ในพื้นที่ ๘ จังหวัดภาคเหนือของไทย ไค้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย
พะเยา แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน และบางอำเภอ และหมู่บ้าน
ในเขตจังหวัดตาก สุโขทัยและอุตรดิตถ์ ถ้าอาศัยคำว่า "อร้อย" (ภาษาไทย
กลาง) กับคำว่า "ลำ" (แปลว่าอร้อย เป็นภาษาเหนือ) เป็นเส้นแบ่งเขตภาษา
จะมี 3 จังหวัดคือ จังหวัดตาก สุโขทัย และอุตรดิตถ์ เป็นเส้นแบ่งเขตภาษา
ระหว่างไทยกลางกับภาษาไทยเหนือ ผู้พูดภาษาไทยเหนือหรือภาษาลานนานิยม
เรียกภาษาของตนว่าภาษา "คำเมือง"

3. ภาษาอีสานหรือภาษาไทยถิ่นอีสานหรือภาษาไทยลาว (ธวัช,
2529 : 9) ไค้แก่ ภาษาไทยถิ่นที่พูดกันอยู่ทั่วไปในภาคอีสานของไทย รวม
พื้นที่ทั้งสิ้นไม่ต่ำกว่า 16 จังหวัด ไค้แก่ จังหวัดชัยภูมิ อุบลราชธานี อุตรธานี
ร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครพนม สกลนคร ยโสธร เลย
หนองคาย และบางส่วนของนครราชสีมา (อำเภอบัวใหญ่ อำเภอสูงเนิน)
บุรีรัมย์ (อำเภอพุทไธสง) สุรินทร์ (อำเภอรัตนบุรี) ศรีสะเกษ (อำเภอ
ราษีไศล อำเภอกันทรารมย์ อำเภอเมือง)

ถ้าอาศัยคำว่า "จุมูก" (ภาษาไทยกลาง) กับคำว่า "ตั้ง"
(หมายถึงจุมูกในภาษาอีสาน) เป็นหลักในการลากเส้นแบ่งเขตภาษา จะมีเส้น
แบ่งเขตภาษาอยู่หลายจังหวัด นับตั้งแต่จังหวัดเพชรบูรณ์ ลพบุรี สระบุรี
นครราชสีมา เลย ไปจนถึงจังหวัดปราจีนบุรี ภายในจังหวัดเหล่านี้ยังมีผู้พูด
ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นบางอำเภอ บางหมู่บ้าน ซึ่งเป็นแดนติดต่อระหว่างภาษา
ไทยกลางกับภาษาไทยถิ่นอีสาน

4. ภาษาถิ่นใต้หรือภาษาปักษ์ใต้ คือภาษาที่ใช้พูดในภาคใต้ของ
ไทย ได้แก่ ชุมพร สุราษฎร์ธานี พังงา กระบี่ นครศรีธรรมราช ภูเก็ต พัทลุง
ตรัง ระนอง และบางส่วนของจังหวัดยะลา นราธิวาส ปัตตานี สตูล และประจวบ-
คีรีขันธ์ โดยอาศัยคำว่า "มะละกอ" (ภาษาไทยกลาง) กับคำว่า "ล่อกอ"
(ภาษาปักษ์ใต้) เป็นหลักเส้นแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยกลางกับไทยถิ่นใต้
อยู่ที่จังหวัดชุมพร ภาษาถิ่นใต้นับตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงมาจนถึงประเทศมาเลเซีย

4.5 ความแตกต่างระหว่างภาษาถิ่นตระกูลไท

เรื่อง เลข (2523 : 32-34) ชี้ให้เห็นว่าภาษาถิ่นตระกูลไทไม่ว่า
พวกที่อยู่ภายในประเทศไทยและนอกประเทศ มีสำเนียงการพูดหรือลักษณะการพูด
แตกต่างกันไป ตามภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นนั้น ๆ ไม่ว่าจะ เป็นระดับภาคหรือ
จังหวัดหรือระดับอำเภอ ลักษณะความแตกต่างของแต่ละท้องถิ่น จากการศึกษ
พบว่าต่างกัน 3 ลักษณะ คือ

1. ระบบเสียงพูดต่างกัน
2. ระบบคำต่างกัน
3. ระบบการเรียงคำต่างกัน

4.5.1 ระบบเสียงพูดต่างกัน

ความแตกต่างในด้านระบบเสียงเป็นลักษณะที่พบ
มากที่สุดระหว่างภาษาถิ่นตระกูลไท เช่น ภาษาไทยกรุงเทพ มีหน่วยเสียง
พยัญชนะ 20-21 หน่วย เสียงสระ 18 หน่วย เสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วย ส่วน
ภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ จะมีมากกว่าหรือน้อยกว่าแล้วแต่ระบบเสียงของภาษาถิ่น
นั้น ๆ เช่น ภาษาไทยถิ่นเหนือมีพยัญชนะ 19 หน่วย มีสระ 18 หน่วย มี

วรรณยุกต์ 6 หน่วย เป็นต้น ซึ่งแต่ละภาษาถิ่นแม้จะอยู่ในตระกูลเดียวกันก็ไม่มี
เท่ากัน การพิจารณาระบบเสียงอาจดูในรายละเอียดแยกย่อยเป็น

4.5.1.1 หน่วยเสียงพยัญชนะและสระต่างกัน
ตัวอย่างเช่น หน่วยเสียงพยัญชนะที่พบในภาษาถิ่นหนึ่ง แต่มักไม่มีใช้ในอีกถิ่นหนึ่ง
ได้แก่ หน่วยเสียง ร ช ญ / r ch ã/

4.5.1.2 คำควบกล้ำต่างกัน บางถิ่นไม่มีใช้เลย
เช่น ภาษาไทยถิ่นอีสาน ไม่มีคำควบกล้ำใช้ ภาษาเหนือมีเสียง ว ควบกับ
พยัญชนะต้นหลายเสียง ภาษาไทยถิ่นใต้และไทยกรุงเทพฯ มีเสียงควบกล้ำ ร ล
และ ว

4.5.1.3 สระประสม 3 ตัวคือ เอีย เอือ อัว
บางภาษาถิ่นไม่มีใช้ เช่น ภาษาไทยยา (อำเภอแม่สาย เชียงราย) ภาษาไทย
ยอง (ลำพูน อำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย) ภาษาไทยลื้อ (อำเภอ
สันกำแพง สันป่าตอง) ภาษาไทยใหญ่ (อำเภอแม่สะเรียง อำเภอขุนยวม
แม่ฮ่องสอน) เป็นต้น ภาษาไทยถิ่นอีสานมีใช้เพียง 2 เสียง คือ เอีย กับ อัว
เท่านั้น ส่วนภาษาไทยเหนือ ไทยถิ่นใต้และไทยกรุงเทพฯ มีใช้ทั้ง 3 เสียง

4.5.1.4 จำนวนเสียงวรรณยุกต์ต่างกัน
บางถิ่นมีน้อยคือ 5 เสียง บางถิ่นมีถึง 7 เสียง ภาษาไทยถิ่นใต้ (สงขลา)
มี 7 เสียง ภาษาไทยอีสาน ไทยเหนือมี 6 เสียง ภาษาไทยถิ่นใต้ (ชุมพร)
ไทยถิ่นกรุงเทพฯ มี 5 เสียง เมื่อมีจำนวนเสียงวรรณยุกต์ไม่เท่ากันทำให้
สำเนียงการพูดต่างกันไป

4.5.2 ระบบคำต่างกัน

ความนิยมเลือกใช้คำของแต่ละถิ่นจะต่างกัน

แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ประเภทแรกได้แก่ คำศัพท์ที่ใช้เรียกสิ่งเดียวกัน ความหมายอย่างเดียวกัน เหมือนหรือคล้ายคลึงกันในคำเสียงที่ใช้เรียก ซึ่งทำให้มองเห็นว่าเป็นคำมาจากภาษาไทดั้งเดิมเดียวกัน

เช่นคำว่า "คิด" ไทยกรุงเพทออกเสียง /คิต/ ไทยเหนือว่า /กิต/ ไทยอีสาน /กิต/ ประเภทที่สองได้แก่ คำศัพท์ที่ใช้เรียกสิ่งเดียวกัน ความหมายเหมือนกัน แต่ละท้องถิ่นเลือกคำมาใช้ไม่ตรงกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

| <u>ภาคกลาง</u> | <u>ภาคเหนือ</u> | <u>ภาคอีสาน</u> | <u>ภาคใต้</u> |
|----------------|--------------------------|-----------------|-----------------------|
| กระเถิบ | ถ้อคแด็ค | หยิบ (ชยับ) | หยับ (ชยับ) |
| กัก (ชบกัก) | ชบ | ชบ | ชบ |
| โกรธ | เกี้ยค | เคี้ยค | โกรธ (ออกเสียง /กอค/) |
| มองดู | มอง, ดู | เบ็ง | แล |
| กลับบ้าน | ปึกบ้าน (พลิก) | เมือบ้าน | กลับบ้าน |
| หมุ่ม | บ่าว | บ่าว | บ่าว |
| เดิน | ข้าง, เตี้ยว (เที้ยว) | ข้าง | เดิน, ข่าง |
| ดำ (แทง) | ปัก | ปัก | แทง |
| ปวคทอง | เจ็บตอง (ทอง) | เจ็บทอง | เสี้ยคตุง, มวนตุง |
| พ็ค | วี | วี | วี |
| เสื่อ | สาต | สาต | สาต |

(ธวัช, 2529 : 13)

ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ จะมีจำนวนคำศัพท์ที่ใช้ในภาษาไม่เท่ากัน ภาษาที่พัฒนาแล้วจะมีคำใช้ในภาษามากกว่าภาษาที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเลย ภาษาไทยถิ่นเดียวกันที่ใช้พูดในประเทศไทยกับในต่างถิ่นจะมีคำใช้ มากน้อยกว่ากันได้ เช่น ภาษาไทยใหญ่ ภาษาลื้อในประเทศไทย กับภาษาลื้อหรือภาษาไทยใหญ่ในสิบสองปันนาหรือในเชียงตุง การที่ภาษาไทยถิ่นหนึ่งเมื่อเทียบกับอีกถิ่นหนึ่งมีคำใช้จำกัดต่างกัน ทำให้เราทราบถึงลักษณะที่แท้จริงของภาษาไทยโบราณ สามารถบอกได้ว่าคำที่เราใช้อยู่ในภาษาไทยปัจจุบัน คำใดบ้างเป็นคำยืม คำใดบ้างเป็นคำดั้งเดิมหรือคำไทยแท้

นอกจากคำศัพท์ที่ใช้เรียกต่างถิ่นแล้ว ประเภทของคำที่ต่างถิ่นอื่น ๆ ก็มีคำลงท้าย (particles) ในประโยคต่าง ๆ เช่น ไปเดอะไปเดอะ ไปบ่อ ฯลฯ คำสรรพนาม (ยกเว้นคำเครือญาติ) เช่น ซ้อย เจ้า ช่า คิง กู มิ่ง ภาษาไทยบางถิ่น เช่น ภาษาลาวโซ่ง มีสรรพนามบุรุษที่ 1 และ 2 ใช้เพียง 2 คำ คือ กูกับมิ่ง ภาษาไทยยาก็มีใช้เพียง 2 คำ คือคำว่า "เภา" หมายถึง ผม ฉัน คฉัน กู และคำว่า "เมอ" (บุรุษที่ 2) หมายถึงท่าน มิ่ง เป็นต้น (เรื่อง เลข : 34)

4.5.3 ระบบการเรียงคำต่างกัน

ภาษาถิ่นตระกูลไทจะมีโครงสร้างประโยคคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ ที่มีแตกต่างกันไปบ้างก็เป็นส่วนน้อย เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่น ยกตัวอย่างเช่น โดยทั่วไป คำคุณศัพท์ในภาษาไทยจะตามหลังคำนามที่มันขยายเสมอ เช่น ม้าขาว แต่ไทยอาหม ใช้เผือกม้า นอกจากนี้ยังมีคำประสมบางคำที่เสียงสับกัน พบในภาษาถิ่นต่าง ๆ บางแต่เป็นส่วนน้อย บางอยู่ในรูปวลี เช่น

| <u>ภาคกลาง</u> | <u>ภาษาถิ่นอื่น</u> |
|--------------------|--------------------------------|
| พั่งไม่รู (เรื่อง) | ไม่รู้พั่ง (ภาคใต้) |
| โก๋อย่าง | บั้งโก (อีสาน) |
| ส้มคำ | คำส้ม (อีสาน) |
| พูดมากเรื่อง | หลายความเว้า (อีสาน ความ-ความ) |
| ปลายข้าว | เข้าพาย (อีสาน) |
| บ่อน้ำ | น้ำบ่อ, น้ำสำง (อีสาน) |

ฯลฯ

(ธวัช 2529 : 16)

ภาษาถิ่นตระกูลไทยไม่ว่าในประเทศไทย หรือนอกประเทศเช่น ในจีนและ
เวียดนาม ประโยคส่วนใหญ่ เรียงคำในรูปของประธาน กริยา กรรม
การเรียงคำในรูปกรรม ประธาน กริยา (OSV) ก็มีแค่เป็นส่วนน้อย มักใช้ใน
กรณีที่ต้องต้องการเน้นกรรม การเรียงคำที่แตกต่างไปจาก 2 แบบนี้ พบใน
ภาษาไทยถิ่นบางภาษา เช่น ภาษาไทคำตี้ รัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย เรียง
ประโยคแบบ SOV แต่ก็ยังเป็นประโยคส่วนน้อย ตัวอย่างประโยคภาษาไทยคำตี้

| | | | |
|------------------|--------------------|------|------|
| kau | man-mai | hei | y.ɔ3 |
| กู | มัน-ปัจจัยแสดงกรรม | ให้ | แล้ว |
| "กูให้มันแล้ว" | | | |
| hau | man-mai | han | y.ɔ3 |
| เรา | มัน-ปัจจัยแสดงกรรม | เห็น | แล้ว |
| "เราเห็นมันแล้ว" | | | |

วิไลวรรณ (2526 : 49) สรุปรายจากหลักฐานว่า เดิมภาษาไทคำตี้ เป็นภาษาประเภท SVO แต่ต่อมาเปลี่ยนไปเป็นภาษาประเภท SOV ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอิทธิพลของภาษารอบด้านหรือภาษาของชนส่วนใหญ่ในรัฐอัสสัมอินเดีย ซึ่งเป็นภาษาประเภท SOV เช่น ภาษาอัสสัมมีสี่ ภาษาฮินดี

4.6 จุดมุ่งหมายในการศึกษาภาษาถิ่น

คงที่ใดกล่าวมาแล้วว่าภาษาแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น ดินที่อยู่ใกล้กันภาษาก็มีความคล้ายคลึงกันมาก ดินที่ห่างไกลกันออกไปก็ต่างกันมากขึ้น การที่กลุ่มชนตามดินต่าง ๆ ใช้ภาษาต่างกันนี้เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ ประเทศที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล เช่น ประเทศจีน ภาษาถิ่นจะแตกต่างกันมาก ผู้คนต่างถิ่นกันพูดจากันไม่รู้เรื่อง เหมือนพูดคนละภาษากัน แต่ในกรณีประเทศไทย ภาษาถิ่นต่างกันในระดับพูดจากันไม่รู้เรื่อง โดยอาจจะต้องใช้ความพยายามบ้างเล็กน้อย ภาษาถิ่นย่อมแตกต่างกันทั้งในเรื่องเสียง คำ การใช้คำและการเรียงคำ เมื่อนักภาษาศาสตร์ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาษาถิ่น เขาใช้คำเป็นหน่วยภาษาหน่วยเล็กที่สุด แต่เป็นที่นิยมศึกษาค้นคว้ามากที่สุด ส่วนมากเป็นการรวมคำที่มีความหมายเดียวกัน แต่ออกเสียงต่างกัน แต่ละถิ่น นักภาษาจะศึกษาการออกเสียงที่แตกต่างกันนี้ว่ามีลักษณะอย่างไร เพื่อหาระบบนาฏเกณฑ์ที่ทำให้ภาษาถิ่นต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน (วิไลวรรณ, 2524 : 22)

ธวัช ปุณโฑทก (2529 : 1273) ยกตัวอย่างการค้นหาและวางกฎเกณฑ์ระบบเสียงภาษาถิ่นที่ต่างกัน โดยในขั้นต้น นักภาษาจะรวบรวมคำไทยถิ่นที่มีความหมายเดียวกัน แต่ออกเสียงต่างกันดังต่อไปนี้

| <u>ภาคกลาง</u> | <u>ภาคเหนือ</u> | <u>ภาคอีสาน</u> |
|----------------|-----------------|-----------------|
| ข้าง | ข้าง | ข้าง |
| เขือก | เขือก | เขือก |
| ชือ | ชือ | ชือ |
| ชื | ชื | ชื |

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ เราจะเห็นได้ว่าทุกครั้งที่ไทยภาคกลาง
ออกเสียง ข ภาคเหนือจะออกเสียง จ และไทยอีสานออกเสียง ช

/ข/ = /จ/ = /ช/

ความแตกต่างดังกล่าวนี้เป็นระบบจนเราสามารถนำมาตั้ง เป็นหลักเกณฑ์ใน
การเทียบหาเสียงภาษาต่างถิ่นได้ เป็นต้นว่าเมื่อพบคำว่า ข่า ในภาษาไทยภาค
กลาง เราจะทราบทันทีว่าภาคเหนือใช้ /จ่า/ ภาคอีสานใช้ /ซ่า/ หรือคำ
ซึ่งภาษาถิ่นภาคใต้ออกเสียง /เอะอะ/ เช่น /หนือก/ /หือก/ /จือค/ แต่
ภาคกลางออกเสียงเป็นสระ /โอะ/ เช่น /นถ/ /นท/ /จค/ เรา
สามารถสรุประบบการกลายเสียงนี้ไปเทียบหาคำอื่นได้อีก เช่น คำว่า /ส่วย/
/ยถ/ /ยค/ ในภาษาภาคกลางย่อมออกเสียงตามระบบเสียงภาษาถิ่นใต้
เป็น /สือบ/ /หือก/ /ชือค/ ตามลำดับ เป็นต้น

4.7 ประโยชน์ของการศึกษาภาษาถิ่น

ข้อมูลภาษาถิ่นมีความสำคัญ แม้ว่าภาษาถิ่นส่วนใหญ่เป็นภาษา
พื้นบ้าน ซึ่งไม่ได้มีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานเหมือนภาษามาตรฐาน แต่ภาษาถิ่น
มักจะยังคงรูปเดิมหรือรักษารูปภาษาเก่ายุคกลางไว้ เป็นข้อมูลที่จะช่วยเพิ่มน้ำหนัก
ให้แก่การตั้งสมมุติฐานของนักภาษาศาสตร์ภาคประวัติในเรื่องพัฒนาการของ

ภาษามาตรฐานได้ นอกจากนี้แผนที่ภาษาถิ่นอาจช่วยแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงบางประการของภาษานั้น ๆ ว่ามีการแผ่กระจายออกไปอย่างไร

นักภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของไทย 2 ท่านคือ รองศาสตราจารย์ ช่อนกลิ่น พิเศษสกลกิจ และ คร. กิ่งแก้ว อัครดากร (2520 : 1-2) ได้ชี้ให้เห็นประโยชน์ของการศึกษาภาษาถิ่นเพิ่มเติมว่า เนื่องจากภาษาถิ่นคงรูปลักษณะของภาษาถิ่นเดิมไว้มากกว่าภาษามาตรฐานปัจจุบัน จึงเป็นประโยชน์แก่นักภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ สามารถเทียบเสียงสร้างคำไปหาคำเดิมในภาษาถิ่นเดิมได้ ช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจเรื่องการกลายของภาษา ทั้งการกลายเสียงและการกลายความหมายของคำ อันเป็นไปตามหลักเกณฑ์นิรุกติศาสตร์²

นอกจากนี้ การศึกษาภาษาถิ่นเป็นแนวทางสันนิษฐานเสียงสระพยัญชนะ วรรณยุกต์ของภาษาไทยกลางในปัจจุบัน ซึ่งภาษาถิ่นยังคงรักษาไว้ เช่น เสียง ญ ในภาษาไทยกลางไม่ออกเสียงขึ้นจมูก แต่ออกเสียงเหมือน ฮ นั้น ในภาษาถิ่นต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและนอกประเทศไทยมีเสียง ญ ในภาษาไทยกลางมีแต่รูป แต่ไม่มีหน่วยเสียงเช่นนั้นแล้ว อนึ่ง การศึกษาภาษาถิ่นเป็นประโยชน์ในการศึกษาความหมายของคำบางคำที่ไม่มีผู้ใช้ในภาษาไทยกลางปัจจุบัน แต่ปรากฏใช้ในคำซ้อน เช่น กิคอาน ผู้คน วิคว ผ่าผอน เช่นวิก

²นิรุกติศาสตร์ การศึกษาที่มาของคำ ศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาภาษา คำ—และกฎเกณฑ์ของภาษา

ช่วงซึ่ง ศัพท์คำพลอย และเป็นประโยชน์ในการศึกษาความหมายของคำบางคำ
ในหนังสือวรรณคดีเก่า ๆ เพราะคำเหล่านั้นยังปรากฏใช้เป็นสามัญในภาษา
ไทยถิ่นต่าง ๆ

4.8 สรุป

ภาษานอกจากจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาที่ต่างยุคกันแล้ว
ยังต่าง ๆ กันไปตามท้องถิ่นที่ต่างกันอีกด้วย เมื่อเราพิจารณาว่าภาษาใดภาษา
หนึ่งจะแตกต่างหลากหลายกันไปได้มากน้อยเพียงใด เมื่อใช้พูดกันในภูมิภาค
ที่แตกต่างกันไป เราเรียกภาษาที่หลากหลายแยกย่อยของภาษานั้นว่าภาษาถิ่น
ผู้ที่ออกไปเก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดจุดที่ตั้งของภาษาถิ่นในแผนที่นั้น เราเรียก
ว่านักภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น และการศึกษาภาษาถิ่นหมายถึงการศึกษาถึงความแตกต่าง
ของภาษาในท้องถิ่นต่าง ๆ และความแตกต่างระหว่างภาษาถิ่นย่อยต่าง ๆ ของ
ภาษาหนึ่ง ๆ

การศึกษาภาษาถิ่นต่าง ๆ ที่อยู่ในตระกูลภาษาไทย ซึ่งมีพูดอยู่
ทั้งหมดในประเทศไทยและนอกประเทศ เรียกว่า Tai Dialectology
หรือการศึกษาภาษาถิ่นไท ส่วนการศึกษาภาษาถิ่นต่าง ๆ ที่พูดอยู่ในประเทศไทย
เรียกว่า Thai Dialectology หรือการศึกษาภาษาถิ่นไทย ลักษณะทาง
ภาษาที่นักภูมิศาสตร์ภาษาลึกศึกษาอาจจะเป็นคำเสียง ระบบคำและ
ความหมาย โดยทำแผนที่ซึ่งบอกว่าลักษณะทางภาษาปรากฏอยู่ตรงที่ใดบ้าง
ลักษณะทางภาษาใดกระจายออกจากแหล่งกำเนิดใด เป็นต้น เราเรียกเส้น
แบ่งเขตลักษณะทางภาษาบนแผนที่ว่าเส้น isogloss หรือเส้นแบ่งเขต
ภาษาถิ่น

ในการศึกษาภาษาถิ่นไท ศาสตราจารย์ทั้ง กวย สี ไค้ศึกษาภาษา
ตระกูลไทนอกประเทศมากกว่า 30 ถิ่น โดยอาศัยศัพท์จำนวน 1800 คำ แบ่ง
ภาษาถิ่นไทออกเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีสาขาย่อย ๆ กระจายอยู่ทั่วเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนการศึกษาภาษาถิ่นในประเทศไทยนั้น นักภาษาศาสตร์
ภาษานิยมแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือภาษาไทยกรุงเทพฯ ภาษาไทยเหนือ ภาษา
อีสาน และภาษาถิ่นใต้ การศึกษาภาษาถิ่นต่าง ๆ พบว่า ระบบเสียง ระบบคำ
และระบบการเรียงคำต่างกัน และความแตกต่างในด้านเสียงเป็นลักษณะที่พบมาก
ที่สุดในระหว่างภาษาถิ่นไท

จุดมุ่งหมายในการศึกษาภาษาถิ่นของนักภาษาศาสตร์ภาษาคือการ
พยายามหาระบบกฎเกณฑ์ที่ทำให้ภาษาถิ่นต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน การศึกษา
ภาษาถิ่นให้ประโยชน์หลายประการ และข้อมูลภาษาถิ่นมีความสำคัญ เนื่องจาก
ภาษาถิ่นยังคงเสียงสระ หพยัญชนะ วรรณยุกต์ของเดิมไว้ จึงเป็นแนวทาง
สันนิษฐานระบบเสียงของภาษาไทยมาตรฐานในปัจจุบัน ทั้งยังช่วยให้นักภาษา
ศาสตร์สามารถเทียบเสียงสร้างคำไปหาคำเดิมในภาษาคั้งเดิมได้ ผู้ศึกษาเพิ่มพูน
ความเข้าใจในเรื่องการกลายของภาษาทั้งการกลายเสียงและการกลายความ
หมายของคำ ทั้งยังเป็นประโยชน์ในการศึกษาความหมายของคำบางคำที่ไม่มีผู้ใช้
ในภาษาไทยกลางปัจจุบัน แต่ปรากฏใช้ในคำซ้อน เป็นต้น

4.9 แบบฝึกหัดทบทวน

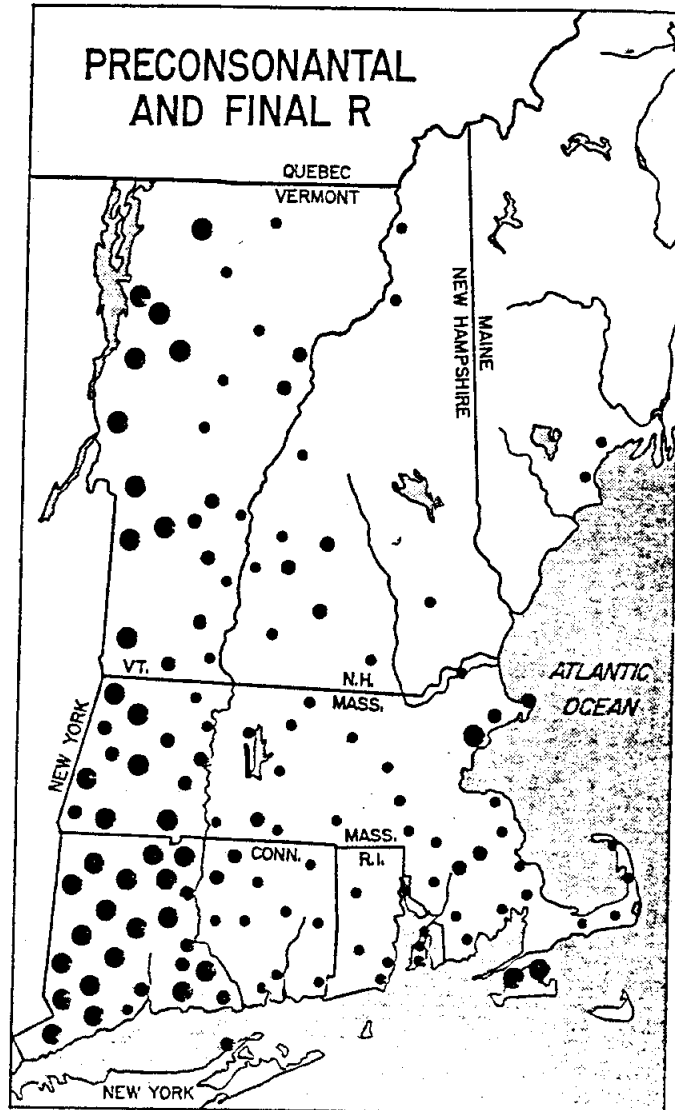
จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. อธิบายคำศัพท์ต่อไปนี้ตามความเข้าใจของท่าน พร้อมทั้งตัวอย่างประกอบ
ภาษาถิ่น
ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น

การศึกษาภาษาถิ่นตระกูลไท

เส้นแบ่งเขตภาษาถิ่น

2. จงอธิบายวิธีทำแผนที่ภูมิศาสตร์ภาษาอย่างย่อ ๆ
3. จงอ่านคำอธิบายประกอบแผนที่ต่อไปนี้ แล้วเขียนสรุปใจความสำคัญ ๆ ตามที่ท่านเข้าใจมากที่สุด 2 ย่อหน้า



(Lehmann, 1973 : 122)

Map 3. Shows the distribution of preconsonantal and final *r*, illustrating the influence of the focal area Boston, transitions to other dialect areas, and relic areas.

An *r* preceding a vowel, as in *road, borrow, far out*, is pronounced in all parts of New England. But before consonants and finally, as in *hard, how far?*, usage is regional: in western New England and in New Brunswick the *r* is regularly pronounced, in most of eastern New England it is dropped, while the Connecticut Valley is mixed and unstable in practice.

Martha's Vineyard, Marblehead, and Cape Ann, all secluded communities, appear as "*r* islands" in eastern New England, where this *r* is still losing ground. On the other hand, the *r* is gaining ground in the Connecticut Valley.

The largest circles indicate regular use of this *r*; the smallest ones, sporadic use; and the remainder, rather evenly divided usage.

Taken from *Handbook of the Linguistic Geography of New England* by Hans Kurath in collaboration with Marcus L. Hansen, Julia Bloch, and Bernard Bloch. Providence, R. I.: Brown University, 1939. Copyright, 1939, by The American Council of Learned Societies. Included with the permission of Hans Kurath.

(Lehmann, 1973 : 123)

4. ให้นักศึกษารวบรวมคำศัพท์ต่าง ๆ ของภาษาถิ่นหนึ่ง เปรียบเทียบกับอีกถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ
 - 4.1 คำศัพท์ที่เหมือนกันแต่มีเสียงวรรณยุกต์ต่างกัน
 - 4.2 คำศัพท์เดียวกันแต่มีความหมายต่างกัน
 - 4.3 คำศัพท์ที่ใช้เรียกสิ่งเดียวกันต่างกันในภาษาถิ่นนั้น ๆ

5. อธิบายความหมายของวลีต่อไปนี้พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
ศาสตราจารย์ พัง กวย สี กับภาษาถิ่นไท
ภาษาไทยถิ่นเหนือ
ระบบการเรียงคำในภาษาถิ่นไทยต่างกัน
6. ภาษาไทคำที่เป็นภาษา SVO หรือ SOV? จงอธิบายและยกตัวอย่างประกอบความเห็นของท่าน
7. นักภาษาศาสตร์ศึกษาภาษาถิ่นเพื่อจุดมุ่งหมายอะไร อธิบายให้ชัดเจน
- 8.

| คำไทยกลาง | คำไทยเหนือ | คำไทยอีสาน | คำไทยใต้ |
|-----------|------------|------------------|------------------|
| พ่อ | ป้อ | พอ | ผอ |
| ข้าง | ข้าง | ข้าง | ฉาง |
| ขาว | คาว | เซา | ขาว ⁵ |
| กิน | กิน | กิน ⁶ | กิน ⁶ |
| ใจ | ใจ | ใจ | ใจ ⁶ |

(ภิญโญ จิตต์ธรรม, 2517 : 158)

ข้อมูลในตารางข้างต้นนี้แสดงความแตกต่างของภาษาไทยถิ่นในคำเสียง
อย่างไร อธิบาย

9. จงเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างภาษาถิ่นไทยต่อไปนี้ในคำระบบ
เสียงพยัญชนะ แล้วตั้งกฎการกลายเสียงระหว่างภาษาถิ่นเหล่านี้ เพื่อ
หาเสียง เทียบระหว่างภาษาถิ่นหนึ่งกับอีกถิ่นหนึ่งอย่างมีกฎเกณฑ์

| 9.1 ภาษาไทยกรุงเทพ | ภาษาเชียงใหม่ | ภาษาอุบล |
|---------------------|---------------|----------|
| รัง (คันรัง, รังนก) | ฮัง | ฮัง |
| เรา | เฮา | เฮา |
| ู | ู | ู |
| ู | ู | ู |
| ริม | ฮิม | ฮิม |
| รอย | ฮอย | ฮอย |
| ู | ู | ู |
| ราย | ฮาย | ฮาย |

9.2

| | | |
|-------------|-------|-------|
| ครู | กู | กู |
| ครัว | คว | คว |
| ไคร | ไก | ไก |
| เครื่อง | เกียง | เกียง |
| เครง (ครัด) | เคง | เคง |

10. ประโยชน์ของการศึกษาภาษาถิ่นใดแก่อะไรบ้าง

4.10 กิจกรรมท้ายบท

จงอ่านบทคัดตอนจาก ไปสอบคำไทย ของศาสตราจารย์บรรจบ พันธุเมธา (2522) และตอบคำถามท้ายบท

คำที่นิ้วสังเกตุ คือ เหน็ดของคุณย่านั้น ทราบว่าเป็นเสียงใดเหนือ
 เมืองเซ่ ข้าพเจ้าจึงออกจะลำบากใจที่ถ้าพูดกับชานเหนือ ชานใต้ คำตาย
 เสียงเอกสระเสียงสั้น เช่น หก เจ็ด ปัก หลัก เช่นนี้จะต้อออกเสียงเป็น
 เสียงตรี คือ ฮก เจ็ด ปัก ลัก หากเป็นเสียงยาว เช่น ปัก หมาก หลาก

(แปลก) จึงจะคงเป็นเสียงเอกอย่างของเรา ครั้นมาถึงนี่เมื่อข้าพเจ้าพูด ชก
ป้านางโหลงจะต้องแก้ไหว่ หก แต่ถ้าพูดกับคุณย่าจะต้องเป็นหก คือเป็นเสียงเอก
มีหางเสียง เป็นเสียงจัตวา คำเข็ดจึงกลายเป็นเห็ด เขาจะรู้กันว่าใครเป็น
โตเหนือโตเมา ก็ตรงการออกเสียงเช่นนี้ เจ้าเมียขงเองก็เคยทำเสียงโตเหนือ
ลือเสียงนกรรยาอยู่เสมอ ๆ ข้าพเจ้าอยู่ไปฟังไปก็เลยได้เรียนรู้ข้อแตกต่างนั้นมา
หลายคำด้วยกัน นับเป็นประโยชน์อย่างหนึ่งที่ใครมาอยู่ร่วมกับคนทั้งสองถิ่นได้
โทษคา* เดียวกัน แต่โทษก็มีที่ข้าพเจ้าไม่อาจกำหนดเสียงของตนเองได้เลย
ว่าจะเขียนเสียงซานถิ่นไหน เพราะต้องเปลี่ยนเสียงไปเรื่อย ๆ ไม่ช้าก็เลยจะ
กลายเป็นโตโล่โล่ (โทษผสม) ทั้งสมองก็ต้องทำงานหนักเพื่อตอบรับให้ทันหวังที่
ว่าที่ใครนั้นเป็นภาษาใด หมายความว่าอย่างไร เพราะนอกจากเสียงสูงต่ำต่างกัน
แล้ว การออกเสียงพยัญชนะบางเสียงก็ยังต่างกันออกไป เป็นต้นว่า พวกโตเหนือออก
เสียง ค น เป็น ล แทบทุกคำ เช่น เนื้อ เป็นลือ หน้าเป็นล่า เน้าเป็นเล่า
ฉะนั้นเมื่อเขาว่า หุ่น้ำอ้อยเป็นฮาวเหลว จึงไม่ได้หมายความว่าน้ำอ้อยที่เก๋ฮวนั้น
เหลว แต่แท้ที่จริงคือ น้ำอ้อยเป็นฮางเหนียว ฮ ว ในคำบางคำ ก็ออกเสียงอย่างมี
การสั่นสะบัดคล้ายเสียงภาษาอังกฤษ นอกจากนี้คำที่คนทุกถิ่นออกเสียง ค ท
ตรงกัน เขาออกเสียงเป็น ฝ ฟ ก็มี เช่น เสือก เป็น ผีก เป็นต้น

(บรรจบ พันธุมธธา : 219-220)

คำถาม : ท่านได้เรียนรู้อะไรบ้างจากบทความข้างต้นนี้ จงอภิปรายสรุป
หัวข้อที่ท่านสนใจมาสักสองหัวข้อ

* โทษคา คือชายของชายคา หมายถึง บ้านและครอบครัวใดด้วย